

Χρήση στρατηγικών στη γλωσσική πράξη της ευχαριστίας από φυσικούς και μη φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής: μία ποσοτική προσέγγιση*

Μαρία Ανδριά, Αθανασία Γκούμα & Παναγιώτης Παναγόπουλος
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
mandria@phil.uoa.gr, nasiagkouma@phil.uoa.gr, p.panagopoulos@phil.uoa.gr

Abstract

The purpose of the current preliminary study is to explore the possible differences in the amount of strategies that native and non-native speakers/students of Greek use for the expression of the speech act of thanking. Oral data were elicited through a series of open role-plays which represented various communicative situations with different social parameters. Results showed quantitative differences between native and non-native speakers in the majority of situations. Discrepancies in the amount of strategies seemed to be related with (a) students' proficiency level in Greek, (b) the social parameters of each situation and (c) students' familiarization with each situation.

Keywords: speech acts, pragmatics, diglossia, second language acquisition, thanking

1 Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει τη γλωσσική πράξη της ευχαριστίας από φυσικούς ομιλητές (ΦΟ) της Ελληνικής και μη φυσικούς ομιλητές-μαθητές της Ελληνικής ως Δεύτερης/Ξένης Γλώσσας (ΜΦΟ). Πιο συγκεκριμένα, αποτελεί πιλοτική μελέτη, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης έρευνας, που επιχειρεί να εξετάσει τις πιθανές αποκλίσεις στον αριθμό στρατηγικών που χρησιμοποιούν οι προαναφερθείσες ομάδες για τη γλωσσική έκφραση της ευχαριστίας. Η παραγωγή γλωσσικών πράξεων έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα απαιτητική διαδικασία κατά την κατάκτηση μίας Δεύτερης/Ξένης γλώσσας (Γ2) δεδομένου ότι απαιτεί γνώση των κοινωνικοπολιτισμικών αξιών της χώρας της γλώσσας-στόχου και χρήση συγκεκριμένων στρατηγικών που εξαρτώνται από την εκάστοτε επικοινωνιακή περίσταση. Παρά το ότι οι γλωσσικές πράξεις έχουν αποτελέσει αντικείμενο μελέτης πολυάριθμων εμπειρικών ερευνών, η ευχαριστία φαίνεται να έχει προσελκύσει λιγότερο μέχρι στιγμής ενδιαφέρον σε σχέση με άλλες (όπως, για παράδειγμα, οι αρνήσεις ή τα αιτήματα). Η έρευνα αυτή επιχειρεί μία πρώτη προσέγγιση σε αυτήν την λιγότερο μελετημένη γλωσσική πράξη εξετάζοντας τον αριθμό στρατηγικών που ΦΟ και μαθητές της Ελληνικής ως Γ2 χρησιμοποιούν σε διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας.

Η δομή του παρόντος άρθρου έχει ως εξής: η Ενότητα 2 παρουσιάζει το θεωρητικό πλαίσιο, με αναφορά στο ρόλο της πραγματολογικής ικανότητας κατά την

* Η παρούσα έρευνα χρηματοδοτείται από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) και το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛΙΔΕΚ) και υλοποιείται στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος Learning, Teaching and Learning to Teach in Greek as a Second Language (LETEGR2) (Κ.Ε. 1656). Ευχαριστούμε θερμά το Διδασκαλείο Νέας Ελληνικής Γλώσσα του ΕΚΠΑ για τη συνεργασία του.

κατάκτηση της Γ2 (2.1) και επισκόπηση της προηγούμενης έρευνας για τη γλωσσική πράξη της ευχαριστίας (2.2). Στην Ενότητα 3 παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και στην Ενότητα 4 τα αποτελέσματα των αναλύσεων. Η Ενότητα 5 επικεντρώνεται στον σχολιασμό των αποτελεσμάτων και στην εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων και, τέλος, η Ενότητα 6 αναφέρεται στους περιορισμούς και στις προεκτάσεις της έρευνας.

2 Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Πραγματολογική ικανότητα και κατάκτηση Γ2

Στόχος κάθε γλωσσικής διδασκαλίας είναι η επίτευξη της επικοινωνιακής ικανότητας (Hymes 1972). Θεμελιώδες συστατικό αυτής είναι η πραγματολογική ικανότητα (Canale 1983) δηλαδή η ικανότητα χρήσης γλωσσικών στοιχείων με τρόπο κατάλληλο για το πολιτισμικό περιεχόμενο της εκάστοτε περίπτωσης επικοινωνίας (Usó-Juan και Martínez-Flor 2008: 349). Περαιτέρω η πραγματολογική ικανότητα επιμερίζεται στην πραγματογλωσσική, τη γνώση των γλωσσικών στοιχείων με τα οποία εκφράζονται συγκεκριμένες επικοινωνιακές προθέσεις και την κοινωνιοπραγματολογική, τη γνώση του περιεχομένου και των κοινωνικών μεταβλητών που ορίζουν την καταλληλότητα χρήσης ορισμένων πραγματογλωσσικών μηχανισμών σε συγκεκριμένα επικοινωνιακά περιβάλλοντα. Όλα τα παραπάνω στοιχεία στο επιστημονικό πεδίο της κατάκτησης Γ2 εξετάζονται από τον τομέα της Πραγματολογίας της Διαγλώσσας που επικεντρώνεται στη μελέτη της κατάκτησης και χρήσης της πραγματολογικής γνώσης από τους μαθητές μιας Γ2 (Μπέλλα 2015: 176). Η ως τώρα έρευνα στο πεδίο αυτό έχει δείξει ότι υπάρχουν αποκλίσεις ανάμεσα στα πραγματολογικά συστήματα ΦΟ και μαθητών μιας Γ2 (Hinkel 1992, Díaz-Pérez 2005, Félix-Brasdefer 2007, Bella 2016) και ότι η ανάπτυξη της πραγματολογικής ικανότητας δεν συμβαδίζει πάντοτε με την αντίστοιχη γραμματική (Bardovi-Harlig 2001). Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με τις γλωσσικές πράξεις, που αποτελούν πυρηνικό στοιχείο της έρευνας της Πραγματολογίας της Διαγλώσσας, οι μαθητές Γ2 χρησιμοποιούν διαφορετικές στρατηγικές για την πραγμάτωσή τους και σε διαφορετική συχνότητα από τους ΦΟ (Hinkel 1992, Sabaté-Dalmau και Curell 2007, Özdemir και Rezvani 2010, Bella 2014, 2016). Ενδεικτικά, στη μελέτη της Hinkel (1992) δίνεται σε μια ομάδα ΦΟ της Αγγλικής και 6 ομάδες ΜΦΟ της προχωρημένου επιπέδου με διαφορετικές μητρικές γλώσσες να αξιολογήσουν σε μια σειρά επικοινωνιακών περιστάσεων την καταλληλότητα έκφρασης της ευχαριστίας επιλέγοντας ανάμεσα στην άμεση γλωσσική πράξη, έμμεση γλωσσική πράξη και την άμεση γλωσσική πράξη με εμφιατική επανάληψη. Τα αποτελέσματα δείχνουν πως, ενώ κάθε ομάδα έχει εσωτερική συνοχή στην επιλογή της πιο κατάλληλης έκφρασης, υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των επιμέρους ομάδων ΜΦΟ και αυτής των ΦΟ. Αντίστοιχα, στην έρευνα των Özdemir και Rezvani (2010) εξετάζεται η πραγμάτωση της γλωσσικής πράξης της ευχαριστίας από ΦΟ και δύο ομάδες ΜΦΟ της Αγγλικής (Τούρκους και Ιρανούς). Διαπιστώνεται ότι οι τρεις ομάδες αξιοποιούν διαφορετικές στρατηγικές για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους σε διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας και μάλιστα ότι και οι δύο ομάδες ΜΦΟ αξιοποιούν περισσότερες στρατηγικές από τους ΦΟ που είναι πιο λιτοί στη διατύπωσή τους. Παρομοίως, οι Sabaté-Dalmau και Curell (2007) εξετάζοντας την έκφραση της απολογίας στα αγγλικά από Καταλανούς μαθητές της Αγγλικής διαφόρων επιπέδων γλωσσομάθειας και αντιπαραβάλλοντάς της με αυτή ΦΟ της διαπιστώνουν διαφορές. Οι ΦΟ εύλογα έχουν ευρύτερο ρεπερτόριο σε

εκφράσεις απολογίας, ενώ οι ΜΦΟ, καθώς ανεβαίνει το επίπεδο γλωσσομάθειας, αξιοποιούν μεγαλύτερο εύρος στρατηγικών για να ενισχύσουν την απολογία τους - χωρίς αυτό να σημαίνει απαραίτητα ότι μόνο τότε η γλωσσική χρήση είναι επιτυχής και ομοιάζει με αυτή των ΦΟ (Sabaté-Dalmau και Curell 2007: 300)- και συχνά καταφεύγουν σε υπεργενίκευση φορμουλαϊκών εκφράσεων που γνωρίζουν από τα πρώτα στάδια της γλωσσομάθειας. Αναφορικά με τον αριθμό των στρατηγικών που αξιοποιούν, αυτός διαφέρει τόσο μεταξύ ΦΟ και ΜΦΟ, στοιχείο που αποδίδεται σε γλωσσική παρεμβολή από τη μητρική τους, όσο και μεταξύ των επιπέδων, καθώς προοδευτικά αυξάνεται και ο αριθμός στρατηγικών που αξιοποιούνται.

2.2 Η γλωσσική πράξη της ευχαριστίας

Σύμφωνα με τον Searle (1969), η ευχαριστία εμπίπτει στις εκφραστικές γλωσσικές πράξεις, αυτές που δηλώνουν μια ψυχολογική κατάσταση του ομιλητή και προτυπικά εκφράζει ευγνωμοσύνη ή εκτίμηση για κάποια πράξη του συνομιλητή. Η ευχαριστία αποτελεί επικοινωνιακή νόρμα και ένα από τα πρώτα στοιχεία που μαθαίνουν τόσο οι ΦΟ ως παιδιά όσο και οι μαθητές μιας Γ2. Υπόκειται σε υψηλό βαθμό τυποποίησης και σε πολιτισμικές νόρμες (Coulmas 1981: 71). Δομικά αποτελεί πράξη αντίδρασης που ερμηνεύει τη -γλωσσική ή μη- πράξη του συνομιλητή (Coulmas 1981: 71, Haverkate 1993: 160), μάλιστα σε αυτό έγκειται η δυσκολία της για τους μαθητές μιας Γ2, αφού πρέπει να εκφραστούν άμεσα και αυθόρμητα. Επίσης, εκφραζόμενη επιδέχεται ενισχυτικές υποστηρικτικές κινήσεις που την ενισχύουν (Leech 1983: 84, Aijmer 1996: 78). Λειτουργικά, παρά την περιορισμένη πληροφορία που φέρει, ενδυναμώνει τις σχέσεις των συνομιλητών (Lakoff 1973: 298, Coulmas 1981: 81, Bodman και Eisenstein 1988: 1, Jung 1994: 20) και αποκαθιστά την αρμονία μετά την ευεργεσία, γι' αυτό αποτελεί μια ευπρόσδεκτη αντίδραση (Leech 1983: 104).

Τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί το ενδιαφέρον της έρευνας για την γλωσσική πράξη της ευχαριστίας από μαθητές Γ2 (ενδεικτικά Díaz-Pérez 2005, Schauer και Adolphs 2006, Bardovi-Harlig, Rose και Nickels 2008, De Pablos Ortega 2010, Özdemir και Rezvani 2010, Lantaigne και Crompton 2011, Demir και Takkak 2016), ωστόσο στα ελληνικά τα ερευνητικά δεδομένα είναι ελάχιστα τόσο για την πραγμάτωσή της από ΦΟ όσο και από μαθητές Γ2 (Bella 2016, Γκούμα 2019). Η Bella (2016) επικεντρώνεται στις διαφορές που εντοπίζονται στην πραγμάτωση της απάντησης της ευχαριστίας μεταξύ ΦΟ και ΜΦΟ, ενώ η Γκούμα (2019) στην αντιπαραβολή της πραγμάτωσης της ευχαριστίας από ΦΟ και ΜΦΟ διαφόρων επιπέδων γλωσσομάθειας. Η τελευταία αποτελεί μια περιγραφική προσέγγιση της παραγωγής της ευχαριστίας σε διαφορετικές επικοινωνιακές περιστάσεις από τις δύο ομάδες ομιλητών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ΦΟ τείνουν στην πλειονότητα των περιπτώσεων να ενισχύουν την ευχαριστία τους με ποικίλες και συνδυαζόμενες στρατηγικές, ενώ οι ΜΦΟ προοδευτικά, καθώς ανεβαίνει το επίπεδο γλωσσομάθειας, και ανάλογα με τις κοινωνικές παραμέτρους κάθε περίπτωσης επικοινωνίας επιτυγχάνουν πιο επιτυχημένες πραγματώσεις. Η παρούσα εργασία αποτελεί συμπληρωματική μελέτη αυτής σε μια προσπάθεια να εξετάσει από μια ποσοτική προοπτική τις αποκλίσεις στις πραγματώσεις ΦΟ και ΜΦΟ.

Υπό το πρίσμα του παραπάνω θεωρητικού πλαισίου, το ερευνητικό ερώτημα που καλείται να απαντήσει η συγκεκριμένη μελέτη είναι το εξής: Υπάρχουν αποκλίσεις στον αριθμό στρατηγικών που χρησιμοποιούν ΦΟ και μαθητές της Ελληνικής ως Γ2 για την έκφραση της ευχαριστίας σε διαφορετικές επικοινωνιακές καταστάσεις;

3 Μεθοδολογία

3.1 Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν τριάντα ένας (n=31) ΜΦΟ της Ελληνικής, 27 γυναίκες και 4 άνδρες, διαφορετικών επιπέδων γλωσσομάθειας, από το αρχάριο (Α2) ως το πιο προχωρημένο επίπεδο γλωσσομάθειας (Γ2), σύμφωνα με το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες. Η κατανομή τους ανά επίπεδο παρουσιάζεται στον Πίνακα 2. Μέσος όρος ηλικίας τους ήταν τα 24,27 έτη (Ελαχ. 27, Μεγ. 48, ΤΑ. 7,2) και οι μητρικές τους γλώσσες ήταν ποικίλες. Όλοι οι ΜΦΟ ήταν μαθητές εντατικού θερινού προγράμματος στο Διδασκαλείο Νέας Ελληνικής Γλώσσας του ΕΚΠΑ. Η κατανομή τους στα επίπεδα γλωσσομάθειας έγινε βάσει ενιαίου κατατακτήριου διαγωνίσματος του Φορέα. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε την πρώτη εβδομάδα των μαθημάτων. Στην έρευνα συμμετείχαν, επίσης, τριάντα (n=30) ΦΟ της Ελληνικής (15 άνδρες, 15 γυναίκες), διαφόρων ηλικιών, οι οποίοι αποτέλεσαν την ομάδα ελέγχου¹.

3.2 Εργαλεία

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας δημιουργήθηκαν τα εξής εργαλεία: (α) παιχνίδια ρόλων, για τη συλλογή προφορικών δεδομένων και (β) ερωτηματολόγιο προσωπικών στοιχείων, ώστε να αποτυπωθεί το προφίλ των μαθητών. Δευτερευόντως, αξιοποιήθηκε ένα πρωτόκολλο προφορικού αναστοχασμού (*retrospective verbal report/protocol*), ώστε να προκύψει η αντίληψη που έχουν οι ίδιοι οι μαθητές για τον τρόπο με τον οποίο χειρίστηκαν την κάθε περίπτωση επικοινωνίας.

Τα παιχνίδια ρόλων επιλέχθηκαν ως μια μέθοδος συλλογής δεδομένων που επιτρέπει τον έλεγχο του περιεχομένου, τον διεπιδραστικό χαρακτήρα και συνολικά την εκμείευση δεδομένων όσο το δυνατόν πλησιέστερων στον αυθεντικό καθημερινό λόγο (Félix-Brasdefer 2010: 53). Αποτελούνταν από εννέα διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας. Από αυτές οι έξι αποσκοπούσαν στην εκμείευση της ευχαριστίας και οι τρεις λειτουργούσαν ως παραπλανητές. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα υπό εξέταση παιχνίδια ρόλων ήταν ανοιχτά ως προς την ευχαριστία, σε κάθε περίπτωση ικανοποιούνταν ένα αίτημα του συμμετέχοντα και αναμένονταν η ανταπόκρισή του - αν θα ευχαριστούσε και πώς - ώστε να προκύψουν πιο αυθόρμητα δεδομένα.

Συγκεκριμένα, οι έξι περιστάσεις στόχοι ήταν οι εξής:

1. Δανεισμός από έναν φίλο [Σενάριο: Φίλος].
2. Αίτημα προϊόντος σε κατάσταση [Σενάριο: Πελάτης].
3. Αίτημα σε έναν νέο γείτονα [Σενάριο: Γείτονας].
4. Αίτημα για επιπλέον εργασία από εργοδότη [Σενάριο: Εργοδότης/ Διευθυντής].
5. Αίτημα άδειας από εργαζόμενο [Σενάριο: Υπάλληλος].
6. Αίτημα παράτασης προθεσμίας μιας εργασίας από φοιτητή [Σενάριο: Φοιτητής].

¹ Στην παρούσα φάση δεν ήταν δυνατή η αντιστοίχιση των δημογραφικών χαρακτηριστικών της ομάδας ελέγχου και του υπό εξέταση δείγματος.

Σε κάθε σενάριο διαμορφώνεται ένας διαφορετικός συνδυασμός των κοινωνικών παραμέτρων της απόστασης και της επιβολής, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 1, ώστε να εξεταστεί ο ρόλος τους στην πραγμάτωση της ευχαριστίας. Άλλο ένα στοιχείο που ερευνάται συμπληρωματικά είναι η παράμετρος της στοιχειώδους κατάστασης, το αν δηλαδή είναι υποχρεωμένος ο συνομιλητής λόγω του ρόλου του στη διεπίδραση να ικανοποιήσει το αίτημα. Στα τρία τελευταία σενάρια η διαφοροποίηση των κοινωνικών παραμέτρων έγκειται στην αντίστροφη κατεύθυνση της επιβολής μεταξύ των συνομιλητών (διευθυντής-υπάλληλος) και στο διαφορετικό πεδίο διεπίδρασης (επαγγελματικό και ακαδημαϊκό στην περίπτωση του υπαλλήλου και του φοιτητή, αντίστοιχα).

Σενάριο	Απόσταση	Επιβολή	Στοιχειώδης κατάσταση
Φίλος	-	-	-
Πελάτης	+	-	+
Γείτονας	+	-	-
Εργοδότης/ Διευθυντής	+	+	-
Υπάλληλος	+	+	-
Φοιτητής	+	+	-

Πίνακας 1 | Κοινωνικές παράμετροι ανά περίπτωση επικοινωνίας

Τα επιμέρους σενάρια δραματοποιούνταν σε τυχαία σειρά με κάθε συμμετέχοντα και ηχογραφούνταν. Καθένα από αυτά δίνονταν γραπτά μαζί με ένα σχετικό οπτικό ερέθισμα για διευκόλυνση των ΜΦΟ αρχαρίων επιπέδων.

3.3 Ανάλυση και κωδικοποίηση

Ως προς την κωδικοποίηση και ανάλυση των προφορικών δεδομένων, αρχικά έγινε απομαγνητοφώνηση και στη συνέχεια κωδικοποίησή τους με βάση την κατηγοριοποίηση της ευχαριστίας που προτείνει η Γκούμα (2019). Η συνολική ταξινόμηση των πραγματώσεων αποτελείται από επιμέρους κατηγορίες που ορίζονται με κριτήριο τη μορφή της γλωσσικής πράξης (άμεση ή έμμεση) και το είδος της τροποποίησης που τη συμπληρώνει. Εδώ οι αναλύσεις επικεντρώθηκαν στον συνολικό αριθμό στρατηγικών που αξιοποιήθηκαν για την έκφραση της ευχαριστίας σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της κύριας πράξης (Για το αναλυτικό σύστημα κατηγοριοποίησης, βλ. Γκούμα 2019). Ενδεικτικά δίνονται τα παρακάτω παραδείγματα:

- (1) *Ευχαριστώ πολύ, θα κάνω ό,τι μπορώ.*
κύρια γλωσσική πράξη + δείκτης αναβάθμισης (εσωτερική τροποποίηση) + υπόσχεση (εξωτερική τροποποίηση)
Σύνολο στρατηγικών: 3
- (2) *Σας ευχαριστώ*
Δείκτης εμπλοκής (εσωτερική τροποποίηση) + κύρια γλωσσική πράξη
Σύνολο στρατηγικών: 2

Σε δεύτερο στάδιο ακολούθησαν τόσο ποσοτικές, όσο και ποιοτικές αναλύσεις. Για τις ποσοτικές αναλύσεις διενεργήθηκε μία σειρά από τεστ Mann-Whitney U^2 .

² Προτιμήθηκαν μη παραμετρικά τεστ λόγω του περιορισμένου αριθμού του δείγματος. Για τον ίδιο λόγο, οι στατιστικές αναλύσεις στη συγκεκριμένη μελέτη έχουν ως στόχο να λειτουργήσουν

Ελέγχθηκε, επίσης, η αξιοπιστία του εργαλείου των παιχνιδιών ρόλων για την οποία προέκυψε καλός δείκτης εσωτερικής συνοχής (Cronbach $\alpha = .801$).

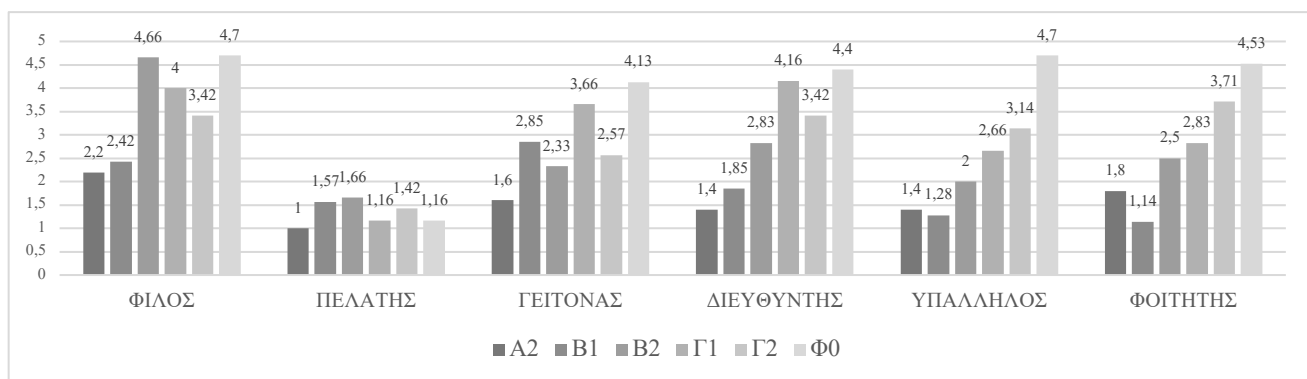
4 Αποτελέσματα

Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει συγκεντρωτικά την περιγραφική στατιστική ανά κατάσταση επικοινωνίας για τους ΜΦΟ κάθε επιπέδου και τους ΦΟ. Κατόπιν, στο Γράφημα 1 τα στοιχεία αυτά παρατίθενται σχηματικά.

Παιχνίδι Ρόλων/ Σενάριο	Επίπεδο	N	Min	Max	M.O.	T.A.
Φίλος	A2	5	1	3	2.2	.83
	B1	7	2	3	2.42	.53
	B2	6	3	8	4.66	1.75
	Γ1	6	3	5	4	.89
	Γ2	7	3	5	3.42	.78
	ΦΟ	30	1	10	4.7	2.12
Πελάτης	A2	5	0	2	1	.70
	B1	7	0	3	1.57	.97
	B2	6	1	3	1.66	.81
	Γ1	6	0	3	1.16	1.16
	Γ2	7	0	4	1.42	1.27
	ΦΟ	30	1	8	1.16	1.58
Γείτονας	A2	5	1	3	1.6	.89
	B1	7	1	5	2.8	1.34
	B2	6	2	3	2.33	.51
	Γ1	6	2	5	3.66	1.03
	Γ2	7	1	4	2.57	1.13
	ΦΟ	30	1	9	4.13	1.65
Διευθυντής	A2	5	0	3	1.4	1.14
	B1	7	0	4	1.85	1.21
	B2	6	1	4	2.83	.98
	Γ1	6	3	5	4.16	.75
	Γ2	7	0	6	3.42	1.81
	ΦΟ	30	2	8	4.4	1.54
Υπάλληλος	A2	5	0	3	1.4	1.14
	B1	7	0	2	1.28	.75
	B2	6	2	2	2	.0
	Γ1	6	2	4	2.66	.81
	Γ2	7	2	6	3.14	1.46
	ΦΟ	30	1	8	4.7	1.58
Φοιτητής	A2	5	0	5	1.8	1.92
	B1	7	0	3	1.14	1.06
	B2	6	2	3	2.5	.54
	Γ1	6	1	5	2.83	.147
	Γ2	7	3	5	3.71	.95
	ΦΟ	30	2	7	4.53	1.63

Πίνακας 2 | Περιγραφική στατιστική (Min, Max, MO, T.A.) του συνολικού αριθμού στρατηγικών από ΦΟ και ΜΦΟ ανά περίπτωση επικοινωνίας

συμπληρωματικά με την περιγραφική στατιστική, δείχνοντας κάποιες πρώτες τάσεις στις διαφορές μεταξύ ΦΟ και ΜΦΟ.

Γράφημα 1 | Μέσος όρος στρατηγικών από ΦΟ και ΜΦΟ ανά περίπτωση επικοινωνίας

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία, παρατηρείται ότι η ομάδα των ΦΟ συγκεντρώνει σχεδόν σε όλες τις επικοινωνιακές περιστάσεις τον μεγαλύτερο αριθμό στρατηγικών. Μόνο στο σενάριο του πελάτη οι μέσοι όροι στρατηγικών είναι οι σχεδόν ίδιοι σε όλες τις ομάδες ομιλητών. Στις υπόλοιπες περιστάσεις, μεγαλύτερες αποκλίσεις στον αριθμό στρατηγικών εντοπίζονται ανάμεσα σε ΦΟ και στα χαμηλότερα επίπεδα γλωσσομάθειας (A2, B1). Αντίθετα, τα πιο προχωρημένα επίπεδα (G1, G2) φαίνεται να εμφανίζουν λιγότερες αποκλίσεις από τους ΦΟ.

Κατόπιν, προχωρήσαμε σε μία σειρά από τεστ Mann-Whitney *U* προκειμένου να εξετάσουμε αν οι παραπάνω διαφορές στην ποσοτική χρήση στρατηγικών ανάμεσα σε ΦΟ και ΜΦΟ ήταν στατιστικά σημαντικές. Ο Πίνακας 3 συνοψίζει τα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων. Σημειώνονται οι περιστάσεις που εμφάνισαν στατιστικά σημαντικές διαφορές και οι ομάδες στις οποίες εντοπίστηκαν (ΦΟ και μαθητές κάθε επιπέδου).

ΦΟ-ΜΦΟ	Φίλος	Πελάτης	Γείτονας	Διευθυντής	Υπάλληλος	Φοιτητής
ΦΟ-A2	√		√	√	√	√
ΦΟ-B1	√		√	√	√	√
ΦΟ-B2			√	√	√	√
ΦΟ-G1					√	√
ΦΟ-G2			√		√	

Πίνακας 3 | Αποτελέσματα των τεστ Mann-Whitney *U*- στατιστικά σημαντικές διαφορές ανά περίπτωση επικοινωνίας

Από τις στατιστικές αναλύσεις προκύπτει ότι οι στατιστικά σημαντικές διαφορές με τους ΦΟ εμφανίζονται κυρίως στα αρχάρια επίπεδα (A1, B1), ενώ φαίνεται να μειώνονται στα πιο προχωρημένα (G1-G2). Ωστόσο, ακόμα και στα πιο προχωρημένα επίπεδα εντοπίζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές σε περιστάσεις επίσημου περιβάλλοντος όπως αυτή του «υπάλληλου» και του «φοιτητή».

5 Συμπεράσματα

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να εξάγουμε κάποια πρώτα συμπεράσματα. Αρχικά εστιάζοντας στις επιμέρους περιστάσεις επικοινωνίας, παρατηρείται ότι οι ΦΟ -με

αμιγώς ποσοτικά κριτήρια- εμφανίζουν σχεδόν ίδιο αριθμό στρατηγικών σε όλες τις περιστάσεις με εξαίρεση την περίπτωση του «πελάτη». Αξίζει να σημειωθεί αναφορικά με την περίπτωση αυτή ότι η διαχείρισή της από όλες τις ομάδες ομιλητών διαφοροποιείται απόλυτα από τις υπόλοιπες, παρουσιάζοντας πολύ μικρό αριθμό στρατηγικών. Αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στο ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει η παράμετρος της στοιχειώδους κατάστασης που καθιστά την ευχαριστία τυπική και φορμουλαϊκή. Παράλληλα όλοι οι μαθητές δήλωσαν ότι ήταν εξοικειωμένοι με τέτοιου είδους περιστάσεις από τα μαθήματά τους. Έτσι, δεν εντοπίζονται αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις και στατιστικά σημαντικές διαφορές ΦΟ-ΜΦΟ σε αυτήν.

Μια δεύτερη διαπίστωση αφορά τη διαχείριση των επιμέρους περιστάσεων επικοινωνίας. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι ΦΟ χωρίς διαφοροποίηση χρησιμοποιούν πολλές στρατηγικές. Αντίθετα, οι συμμετέχοντες στην έρευνα ΜΦΟ φαίνεται να έχουν την τάση να ενισχύουν την ευχαριστία τους με περισσότερες στρατηγικές στις οικείες περιστάσεις και σε αυτές που δεν παρουσιάζουν σχέση ιεραρχίας με επιβολή από την πλευρά του συνομιλητή. Πιο συγκεκριμένα, περισσότερες στρατηγικές χρησιμοποίησαν όλα τα επίπεδα στην περίπτωση του φίλου που είναι η πιο οικεία (-απόσταση, -επιβολή) και τις λιγότερες στην περίπτωση του υπαλλήλου και του φοιτητή που είναι οι πιο τυπικές (+απόσταση, +επιβολή από την πλευρά του συνομιλητή). Σε αυτές τις τρεις περιστάσεις μάλιστα, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ο αριθμός των στρατηγικών αυξάνεται προοδευτικά φτάνοντας στα προχωρημένα επίπεδα.

Έτσι, χωρίς να είναι δυνατό να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα, λόγω του μικρού αριθμού του δείγματος, φαίνεται ότι στα περιβάλλοντα που μπορούν να διαχειριστούν εύκολα γλωσσικά οι ΜΦΟ επιδιώκουν να εκφράσουν πιο επεξεργασμένες ευχαριστίες και επιστρατεύουν σωρεία στρατηγικών για να ενισχύσουν τη γλωσσική πράξη (βλ. ενδεικτικά τη διαχείριση του επιπέδου B2 στην περίπτωση του φίλου), ενώ στα πιο επίσημα περιβάλλοντα που είναι πιο απαιτητικά γλωσσικά διστάζουν να διακινδυνεύσουν με στρατηγικές αμφίβολης αποτελεσματικότητας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των στρατηγικών δε μπορεί να αποτελέσει πάντα ένδειξη επιτυχούς πραγματολογικής πραγμάτωσης. Εξάλλου, σε προηγούμενες μελέτες έχει υποστηριχθεί ότι η συσσώρευση στρατηγικών ενδέχεται να αποτελεί δείγμα γλωσσικής παρεμβολής από τη μητρική γλώσσα (Sabaté-Dalmau και Curell 2007) και να οδηγεί σε πραγματώσεις που αποκλίνουν από αυτές των ΦΟ. Ωστόσο, στην παρούσα έρευνα η χρήση πολλών στρατηγικών φάνηκε να προτιμάται και από τους ΦΟ και όσες φορές επιστρατεύτηκε από τους ΜΦΟ ήταν επιτυχημένη.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο αριθμός στρατηγικών για την έκφραση της ευχαριστίας στο συγκεκριμένο δείγμα παρουσιάζει διαφορές ανάμεσα σε ΦΟ και ΜΦΟ, αποτέλεσμα που επιβεβαιώνει προηγούμενες μελέτες σχετικά με τη διαφορετική συχνότητα στρατηγικών ανάμεσα στις δύο αυτές ομάδες (Özdemir και Rezvani 2010). Οι διαφορές αυτές φαίνεται να επηρεάζονται, πρώτον, από το επίπεδο γλωσσομάθειας των μαθητών της Ελληνικής- δεδομένου ότι οι αποκλίσεις ήταν πιο εμφανείς στα αρχάρια επίπεδα. Δεύτερον, σημαντικό παράγοντα φαίνεται να αποτελεί η περίπτωση επικοινωνίας και οι κοινωνικές παράμετροι που τη διέπουν, με τα επίσημα περιβάλλοντα να εμφανίζουν μεγαλύτερες αποκλίσεις έναντι των ανεπίσημων. Τέλος, σημαντική φαίνεται να είναι και η εξοικείωση των μαθητών με την περίπτωση επικοινωνίας, καθώς οι αποκλίσεις ΦΟ-ΜΦΟ ήταν μικρότερες για τις περιπτώσεις με τις οποίες οι μαθητές ήταν εξοικειωμένοι.

6 Περιορισμοί και Προεκτάσεις

Η παρούσα έρευνα εμφανίζει ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι αξίζει να σημειωθούν. Αρχικά, όπως ειπώθηκε εξ αρχής, πρόκειται για μία πιλοτική μελέτη της οποίας το δείγμα τόσο των ΦΟ όσο και των ΜΦΟ είναι περιορισμένο και δεν επιτρέπει γενικεύσεις. Εδώ επιχειρήθηκε μία πρώτη προσέγγιση με σκοπό να μελετηθεί η γλωσσική πράξη της ευχαριστίας και οι ενδεχόμενες αποκλίσεις στον αριθμό στρατηγικών ανάμεσα σε ΦΟ και ΜΦΟ, ωστόσο τα δεδομένα μας μπορούν να ερμηνευτούν μόνο ως τάσεις. Έρευνες με μεγαλύτερο δείγμα, κυρίως μαθητών Γ2 ανά επίπεδο γλωσσομάθειας, είναι απαραίτητες προκειμένου να αποκτήσουμε μία διαυγέστερη εικόνα για το συγκεκριμένο θέμα. Ακόμη, η ανάλυση της παρούσας μελέτης επικεντρώθηκε στον αριθμό στρατηγικών που χρησιμοποιήθηκαν από ΦΟ και ΜΦΟ για την έκφραση της ευχαριστίας. Ωστόσο, αυτού του είδους η μέτρηση αποτελεί μόνο έναν από τους δυνατούς τρόπους προσέγγισης στα δεδομένα και αναμφίβολα από μόνη της δε δύναται να αποτυπώσει τη συνολική εικόνα της έκφρασης της ευχαριστίας. Για μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα, είναι απαραίτητη η ανάλυση όχι μόνο της ποσότητας, αλλά και του είδους των στρατηγικών που χρησιμοποιήθηκαν. Υπό αυτήν την έννοια, η παρούσα εργασία έρχεται να συμπληρώσει μία προηγούμενη, ποιοτική μελέτη πάνω στο θέμα αυτό (Γκούμα 2019).

Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να μελετήσουν τη συχνότητα κάθε ξεχωριστής στρατηγικής ενίσχυσης της γλωσσικής πράξης σε ΦΟ και ΜΦΟ. Έτσι θα είναι δυνατό να έχουμε μια σαφέστερη (ποιοτική και ποσοτική) εικόνα των τάσεων σε κάθε επικοινωνιακή περίπτωση και του βαθμού επιτυχίας της πραγμάτωσης των ΜΦΟ. Συνδυαστικά με το παραπάνω θα ήταν ενδιαφέρουσα η διαχρονική έρευνα για να αναζητηθεί ο ρόλος της διδασκαλίας στην εξέλιξη της διαγλώσσας των μαθητών.

Βιβλιογραφία

- Γκούμα, Αθανασία. 2019. «Η γλωσσική πράξη των ευχαριστιών από φυσικούς και μη φυσικούς ομιλητές – σπουδαστές της Ελληνικής ως Γ2». Ανακοίνωση στο 14ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Πάτρας, Πάτρα, 5-8 Σεπτεμβρίου.
- Μπέλλα, Σπυριδούλα. 2015. *Πραγματολογία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Aijmer, Karin. 1996. *Conversational Routines in English: Convention and Creativity*. London & New York: Longman.
- Bardovi-Harlig, Kathleen. 2001. "Empirical Evidence of the Need for Instruction in Pragmatics." Στο Kenneth R. Rose, και Gabriele Kasper (επιμ.), *Pragmatics in Language Teaching*, 13-32. New York: Cambridge University Press.
- Bardovi-Harlig, Kathleen, Marda Rose, and Edelmira Nickels. 2008. "The Influence of First Language and Level of Development in the Use of Conventional Expressions of Thanking, Apologizing, and Refusing." Στο Melissa Bowles, Rebecca Foote, Silvia Perpiñán, και Rakesh Bhatt (επιμ.), *Selected Proceedings of the 2007 Second Language Research Forum*, 113-130.
- Bella, Spyridoula. 2014. "Developing the Ability to Refuse: A Cross-sectional Study of Greek FL Refusals." *Journal of Pragmatics* 61:35-62.

- Bella, Spyridoula. 2016. "Responding to Thanks: Divergence between Native Speakers and FL Learners of Greek and the Consequences for Establishing Rapport." *Glossologia* 24:61-73.
- Bodman, Jean, και Miriam Eisenstein. 1988. "May God Increase Your Bounty: the Expression of Gratitude in English by Native and Non-native Speakers". *Cross Currents* 15:1-21.
- Canale, Michael. 1983. "From communicative competence to communicative language pedagogy." Στο Jack C. Richards, και Richard W. Schmidt (επιμ.), *Language and Communication*, 2-29. London: Longman.
- Coulmas, Florian. 1981. "'Poison to your soul' Thanks and Apologies Contrastively Viewed." Στο Florian Coulmas (επιμ.) *Conversational routine: Explorations in Standardized Communication Situations and Prepatterned Speech*, 69-91. The Hague: Mouton.
- De Pablos-Ortega, Carlos. 2010. "Attitudes of English Speakers towards Thanking in Spanish." *Pragmatics* 20(2):201-222.
- Demir, Cuneyt, and Mehmet Takkak. 2016. "Contrastive Pragmatics: Apologies & Thanks in English and Italian." *International Journal of English Linguistics* 6 (1):73-85.
- Díaz-Pérez, Francisco Javier. 2005. "The Speech Act of Thanking in English. Differences between Native and Non-native Speakers' Behavior." *Revista de Filología inglesa* 26:91-102.
- Félix-Brasdefer, César. 2007. "Pragmatic Development in the Spanish as a FL Classroom: a Cross-sectional Study of Learner Requests." *Intercultural Pragmatics* 4:253-286.
- Félix-Brasdefer, César. 2010. "Data collection methods in speech act performance: DCTs, role plays and verbal reports." Στο Alicia Martínez-Flor, και Esther Usó-Juan (επιμ.), *Speech Act Performance: Theoretical, Empirical and Methodological Issues*, 41-56. Amsterdam: John Benjamins.
- Haverkate, Henk. 1993. "Acerca de los Actos de Habla Expresivos y Comisivos en Español." Στο Henk Haverkate, Kees Hengeveld, και Gijs Mulder (επιμ.), *Aproximaciones Pragmalingüísticas al Español*, 149-180. Amsterdam: Rodopi.
- Hinkel, Eli. 1992. "Pragmatics of Interaction: Expressing Thanks in a Second Language". *Applied Language Learning* 5(1):73-91.
- Hymes, Dell. 1972. On communicative competence. Στο J. B. Pride, και Janet Holmes (επιμ.), *Sociolinguistics*, 269-293. Hammondsworth: Penguin.
- Jung, Woo-hyun. 1994. "Speech acts of 'Thank you' and Responses to it in American English". Paper presented at the Annual Meeting of the American Association for applied Linguistics, Baltimore, MD, March 1994.
- Lakoff, Robin. 1973. "The Logic of Politeness, or Minding Your P's and Q's." Στο Robert I. Binnick (επιμ.), *Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*, 292-305. Chicago: Chicago Linguistic Society.
- Lantaigne, Betty, and Peter Crompton. 2011. "Analyzing the Use of 'Thanks to You': Insights for Language Teaching and Assessment in Second and Foreign Language Contexts". *Research in Language* 9(2):29-50.
- Leech, Geoffrey. 1983. *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
- Özdemir, Çiğdem, και Seyed Ali Rezvani. 2010. "Interlanguage Pragmatics in Action: Use of Expressions of Gratitude". *Procedia Social and Behavioral Sciences* 3:194-202.

- Sabaté-Dalmau, Maria and Hortènsia Curell. 2007. "From "Sorry very much" to "I'm ever so sorry": Acquisitional Patterns in L2 Apologies by Catalan Learners of English." *Intercultural Pragmatics* 4(2):287-315.
- Schauer, Gila, and Svenja Adolphs. 2006. "Expression of Gratitude in Corpus and DCT Data: Vocabulary, Formulaic Sequences, and Pedagogy." *System* 34:119-134.
- Searle, John. 1969. *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Usó-Juan, Esther, & Martínez-Flor, Alicia. 2008. "Teaching learners to appropriately mitigating requests." *Babel-Afial* 17:253-270.